

Natsional'noho universytetu "L'vivs'ka politehnika". *Yurydychni nauky*, 824, 357-362. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2015_824_58 [in Ukrainian].

23. Shemshuchenko, Y. S. (1998). *Law enforcement activities. Legal Encyclopedia*. (Vol.5). Kyiv: Ukrayins'ka entsyklopediya [in Ukrainian].

24. Yurko, S.S. (2017). *Non-state security and law enforcement activities in Ukraine*. Extended abstract of candidate's thesis. Odesa: Nats. univer. «Odes'ka yurydychna akademiya» [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 4.10.2019

УДК 351.75 : 528.425

Степаненко В.В.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри професійних та спеціальних дисциплін Херсонського факультету, Одеський державний університет внутрішніх справ
<https://orcid.org/0000-0003-4144-2182>

Вайда Т.С.,

кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри спеціальної фізичної та вогневої підготовки Херсонського факультету, Одеський державний університет внутрішніх справ
<https://orcid.org/0000-0002-4355-5685>

СУЧАСНА ТОПОГРАФІЧНА ПІДГОТОВКА ПРАВООХОРОНЦІВ ЯК УМОВА УСПІШНОГО ПРОВЕДЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ ТА ЕФЕКТИВНОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ

У статті розглянуто одне з актуальних питань забезпечення належного функціонування правоохоронних органів – вдосконалення сучасної топографічної підготовки органів (підрозділів) міліції Національної поліції України (далі – НПУ).

Узагальнено види інформації, зафіксованої у вигляді графічних зображень на робочих картах (планах) територіальних управлінь НПУ та їх підрозділів - розміщення сил та засобів міліції та інших оперативних даних для забезпечення РРО та громадської безпеки; характеристика криміногенної ситуації в населеному пункті (місця вчинення соціально-резонансних злочинів, місцезнаходження злочинних груп тощо); складаються схеми (плани) обслуговування району, призначеного для працівників міліції; вказуються межі території, яка обслуговується підрозділом (відділенням) міліції; зображуються місця конкретної події (злочин, дорожньо-транспортна пригода тощо); висвітлюється об'єкт, що обслуговується підрозділами поліції та ін.

Роз'яснюється роль та значення місцевості, а також необхідність врахування його тактичних властивостей під час виконання служби працівниками міліції із забезпечення громадського порядку та забезпечення громадської безпеки, що може ускладнити або полегшити виконання оперативні та службові завдання поліції.

Розглянуто сучасні вимоги до топографічної підготовки працівників міліції, що забезпечить правоохоронцям необхідний обсяг знань та навичок для точної орієнтації на місцевість, навичок використання офіційних топографічних карт та складання графічних документів при підготовці та проведенні поліцейські операції, розслідування правопорушень тощо. Привертається увага до необхідності вдосконалення методичного забезпечення правильного проведення топографічної підготовки працівників міліції, важливості використання сучасних технічних засобів навчання, встановлення та використання тісного зв'язку топографічних знань з практична діяльність підрозділів НПУ тощо.

Проведено узагальнення потенційних можливостей вищезгаданого змістового модуля дисципліни «Тактико-спеціальна підготовка» для вдосконалення тактичної підготовки працівників міліції та виховання важливих особистих професійних якостей правоохоронців.

Ключові слова: курсанти закладів вищої освіти МВС України, професійна підготовка, працівники поліції, органи Національної поліції, правоохоронна діяльність, топографічна підготовка, поліцейські операції, розслідування правопорушень.

Stepanenko V., Vayda T. S. MODERN TOPOGRAPHIC TRAINING OF LAW ENFORCERS AS A CONDITION OF SUCCESSFUL CONDUCT OF POLICE OPERATIONS AND EFFECTIVE INVESTIGATION OF OFFENSES

The article deals with one of the relevant issues of ensuring the proper functioning of law enforcement – improving of the modern topographic training of police bodies (units) of the National Police of Ukraine (*hereinafter* – NPU).

Priority areas of law enforcement activity are determined by the basic powers and tasks of the police (detection and termination of crimes and offenses; prompt elimination of threats to the life and health of individuals and ensuring of public safety; the right to use police measures), in the execution of which a significant place is in drawing graphs reconnaissance of the area, use of schematic plans, depicting the scene, documenting the circumstances of the crime and etc.

Types of information recorded in the form of graphic images on the working service maps (plans) of the territorial departments

of the NPU and their units are summarized – the deployment of police forces and means and other operational data to ensure the PPO and public security; characteristic of criminogenic situation in the settlement (places of committing socially resonant crimes, location of criminal groups, etc.); service schemes (plans) of the area assigned to the police officers are drawn up; the boundaries of the territory served by the police unit (department) are indicated; the locations of a specific event (crime, traffic accident, etc.) are depicted; an object serviced by police units is highlighted and others.

The role and importance of the locality is clarified, as well as the necessity of taking into account its tactical properties while carrying out the service by police officers from the maintenance of public order and in providing public security, which may complicate or facilitate the execution of police operational and service tasks.

The modern requirements for topographic training of police officers are considered, which will provide law enforcement officers with the necessary amount of knowledge and skills for accurate orientation on the locality, skills of using official topographic maps and drawing up graphical documents in the preparation and conducting of police operations, investigations of offenses etc. Attention is drawn to the necessity of improvement of methodological support for the proper conducting of topographic training of police officers, the importance of using modern technical training tools, establishing and using of close communication of topographic knowledge with the practical activities of the units of the NPU, etc.

A generalization of the potential opportunities of the above-mentioned content module of the discipline «Tactical-special training» for improvement of the tactical training of police officers and education of important personal professional qualities of law enforcement officers is done.

Key words: cadets of higher education institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, professional training, police officers, bodies of the National police, law enforcement, topographic training, police operations, investigation of offenses.

Постановка проблеми. Важливість піднятої проблеми фахової підготовки поліцейських для органів та підрозділів НПУ обумовлюється в першу чергу тим, що активне протистояння організованій злочинності є однією з пріоритетних функцій держави, тому боротьба правоохоронців із цією соціальною небезпекою (кримінально караними злочинами, протиправними адміністративними порушеннями) в нашій країні ведеться широким фронтом разом з іншими органами державної влади та місцевого самоврядування.

Особлива роль у цій діяльності належить правоохоронним органам (зокрема, органам та підрозділам НПУ), для котрих зазначена діяльність є основним завданням у нашому суспільстві [1; 2]. Згідно Закону України «Про Національну поліцію» (*далі* – ЗУ «Про НПУ») національна поліція України (*далі* – поліція) – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку» (ст. 1) [1]. Серед вищезазначених завдань найбільш соціально значимими є: 1) забезпечення публічної безпеки і порядку; 2) протидії злочинності (ст. 2) [1].

Пріоритетні напрями правоохоронної діяльності підтверджуються: 1) основними повноваженнями поліції, котра відповідно до покладених на неї завдань зобов'язана вживати заходів з метою виявлення та припинення кримінальних злочинів й адміністративних правопорушень; усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці (ст. 23 ЗУ «Про НПУ») [1]; 2) наділеними правами щодо застосування поліцейських заходів – «дія або комплекс дій превентивного або примусового характеру, що обмежує певні права і свободи людини та застосовується поліцейськими відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень» (стаття 29 ЗУ «Про НПУ») [1]. Зокрема, до превентивних засобів відносяться: 1) вимога залишити місце і обмеження доступу до визначеної території; 2) застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису (стаття 31 ЗУ «Про НПУ») [1]. Значне місце при проведенні таких заходів займає документування обставин події (складання поліцейськими графічних документів).

На робочих картах (планах) територіальних управлінь НПУ та їх підрозділів наноситься дислокація всіх сил і засобів поліції (управлінь, відділів, підрозділів, центрів, адміністративних дільниць дільничних офіцерів поліції), виправно-трудова закладів, військових частин Збройних Сил України (*далі* – ЗСУ) і підрозділів Національної гвардії України (*далі* – НГУ), органів та підрозділів Служби безпеки України (*далі* – СБУ), Державної служби з надзвичайних ситуацій України (*далі* – ДСНС) та інші оперативні дані, що мають службове значення для забезпечення публічної безпеки. Також на них вказують розмежувальні межі між територіальними органами НПУ (*далі* – ГУНП в областях) та адміністративними районами їх оперативного обслуговування. У деяких випадках на карту (план) територіального управління ГУНП може бути нанесена конкретна оперативна обстановка (місця скоєних злочинів соціально резонансних злочинів, місце знаходження злочинних груп і т.д.).

Варто враховувати, що формальний підхід слідчого, працівника патрульної поліції (підрозділу тактично-оперативного реагування (*далі* – ТОР)) чи іншого спеціального підрозділу поліції до складання та ведення службових планів і карт, неповнота даних, неточність і недбалість в нанесенні обстановки перетворюють їх в непотрібний матеріал, що не сприяє покращенню якості та ефективності виконання службових завдань (поліцейської операції).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Необхідно відзначити, що у зв'язку із зростанням вимог до правоохоронних органів (в першу чергу маємо на увазі підвищення ефективності діяльності НПУ) відповідні завдання ставляться і до удосконалення фахової підготовки сучасних працівників поліції, які її поповнюватимуть. Професійна підготовка курсантів, майбутніх слідчих як педагогічна проблема є досить складна і багатогранна. Аналіз наукових досліджень показує, що різні її аспекти знайшли висвітлення у працях цілого ряду вчених. Науковці у своїх роботах розглядали їх в наступних напрямках:

1) вирішення проблем фахової підготовки працівників поліції – Ю.В. Андреев, Г.І. Васильев, В.І. Дяченко,

М.В. Жиленко, М.М. Ісаєнко, М.С. Коваль, М.М. Козяр, І.С. Колодій, В.В. Корнешук, С.О. Кубіцький, А.С. Морозов, О.Ф. Удовиця, Ю.Г. Юрчук;

2) тактична та тактико-спеціальна підготовка курсантів закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання – В.Г. Андросюк, С.М. Банах, В.Р. Булачек, Т.С. Вайда, І.С. Винярчук, Ю.Р. Йосипів, К.Б. Левченко, О.І. Тьорло, В.М. Синенький, В.В. Степаненко, С.С. Чернявський та ін.);

3) топографічна підготовка правоохоронців окремих структур МВС та інших фахівців – Т.С. Вайда, М.В. Гамезо, А.М. Говорухін, А.Н. Коваленко, Я.І. Конотопенко, М.Ю. Костриця, Ю.В. Крамаренко, А.М. Купрін, В.В. Обозний, Б.І. Пирнак, І.Т. Прус, А.А. Псарьов, М.І. Томчук та ін.

Разом з тим, на основі проведеного аналізу наукових досліджень можемо зробити висновок про те, що комплексні наукові дослідження, присвячені безпосередньо проблемі удосконалення професійної підготовки майбутніх поліцейських засобами топографії фактично відсутні, на практиці науково-методичне забезпечення викладання зазначеного аспекту навчальної дисципліни «Тактико-спеціальна підготовка» (далі – ТСП) здійснюється фахівцями на основі індивідуального досвіду їх професійної підготовки та з використанням наявної матеріально-технічної бази закладу вищої освіти (далі – ЗВО МВС).

Мета статті. Актуальність обраної проблеми і недостатня розробленість у теорії і практиці підготовки сучасних поліцейських зумовили вибір предмету дослідження нашої наукової роботи: 1) розкриття фахових можливостей топографії для ефективного забезпечення здійснення правоохоронної діяльності; 2) надання пропозицій з удосконалення професійної підготовки поліцейських засобами цієї галузі знань.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виходячи із призначення поліції в суспільстві, враховуючи вищезазначені основні повноваження органів і підрозділів НПУ та особливості сфери правоохоронної діяльності, місцевість розглядається нами як один із важливих компонентів, котрий повинен враховуватися при несенні служби працівниками багатьох підрозділів ГУНП в областях (спеціалізованих, патрульної поліції, слідчих тощо) – тобто брати до уваги обстановку, котра може ускладнювати чи полегшувати виконання поліцейським оперативно-службових завдань [1; 2]. З метою підвищення ефективності роботи поліцейських в умовах динамічної зміни місця події (злочину, іншого правопорушення), на яких вони будуть діяти (виїзд на місце злочину, проведення поліцейської операції, переслідування злочинців тощо), вимагає від кожного правоохоронця: 1) достатньої обізнаності з особливостями і тактичними властивостями місцевості; 2) ґрунтовних умінь та належних навичок їх оперативно вивчати завдяки топографічним картам для правильного орієнтування серед місцевих елементів; 3) сформованості навичок користування картою для складання різноманітних планів та схем оперативних дій під час проведення поліцейських (спеціальних) операцій з врахуванням вищезазначених факторів.

Службово-оперативна діяльність поліції може розгортатись також на місцевості, що утруднює виконання покладених на працівників НПУ функцій, зокрема, в будь-яку пору року (спека чи морози), час доби (ранком чи серед ночі) та за різних складних погодних умов (туман, ожеледиця, снігопад, град тощо).

Наприклад, при огляді слідчим місця вчинення злочину знання топографії сприяє оперативному опису поліцейським обстановки на місці події, грамотному складанню схеми розміщення речових доказів, фотографування і встановлення зв'язку всіх важливих даних в одну цілісну картину подій; прив'язка речових доказів до стаціонарних (постійних) орієнтирів дозволяє відновити обстановку правопорушення (провести слідчі дії) через деякий час.

Службові плани і топографічні карти місцевості є важливим допоміжним засобом у вирішенні багатьох оперативно-службових завдань, що покладаються на органи та підрозділи поліції. Наприклад, за географічними картами і оперативними планами дислокації маршрутів з охорони громадського порядку (далі – ОГП) працівники підрозділів поліції здійснюють: а) вивчення місцевості закріпленого району з метою отримання загального уявлення про особливості рельєфу та місцевих предметів (населених пунктів, доріг, лісових масивів, промислових підприємств і т.д.); б) нанесення місць дислокації сил та засобів поліції на обслуговуваній території та сусідніх територіальних органів поліції, СБУ, НГУ, ДСНС тощо, а також об'єктів, що представляють оперативний інтерес для правоохоронних органів; в) нанесення і визначення точних розмежувальних ліній між підрозділами поліції (НГУ), а також адміністративних ділянок, що обслуговуються дільничними офіцерами поліції; г) розробка планів проведення поліцейської операції з розшуку і припинення діяльності (ліквідації) злочинних груп; д) розстановка сил і засобів для регулювання дорожнього руху; е) складання оперативних планів з ОГП та забезпечення публічної безпеки, особливо в період проведення демонстрацій і інших масових заходів, а також при надзвичайних ситуаціях (стихійних лихах, техногенних аваріях тощо); ж) здійснення контролю оперативної розстановки шляхом нанесення на географічну карту (оперативний план) місць вчинених злочинів, найбільш неблагополучних місць щодо порушення громадського порядку; з) складання звітних карт, що дозволяють аналізувати стан оперативно-службової діяльності за визначений період; і) складання на основі географічних карт і оперативних планів схем для чергових частин органу (підрозділу) ГУНП і дільничних офіцерів поліції тощо [3-7].

На службових картах відображається і специфіка роботи конкретних підрозділів НПУ. Наприклад, оперуповноважені кримінальної поліції (розшуку) повинні відображати умовними знаками детальні дані про вчинені злочини і пригоди на обслуговуваній території, розстановку сил і засобів поліції для боротьби із злочинністю, межі території, що обслуговується оперативними працівниками, місця проживання злочинного елемента, що знаходиться на обліку, та іншу службову інформацію.

Крім того, в роботі підрозділів та окремих правоохоронців НПУ широке застосування знаходять різного роду службові оперативні схеми і прості рисунки місцевості, складені у відповідності із крупномасштабними топографічними картами (планами) або окомірним способом безпосередньо на місцевості. Частіше всього подібним чином складаються службові схеми (плани): 1) місцевості, закріпленої за дільничними офіцерами поліції; 2) території, що обслуговується підрозділом (відділом, відділенням) поліції; 3) місця події; 4) об'єкту, що обслуговується підрозділами поліції охорони тощо.

У нормативно-правових документах МВС під *тактичним рекогноситуванням* розуміють «заходи, спрямовані на здобуття з відкритих джерел інформації та/або у результаті проведення оперативно-розшукових заходів, гласних та негласних слідчих (розшукових) дій, відповідно до вимог Кримінального процесуального кодексу України [4] та Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [5] відомостей стосовно осіб, які розшукуються, устанавлюються, підлягають затриманню, вивчення та оцінювання місцевості або об'єкта шляхом їх обстеження та огляду, у тому числі за схемами, картами, планами будівель з метою отримання необхідних даних для прийняття рішення або його уточнення щодо оптимального і безпечного проведення поліцейських операцій [3].

Для забезпечення вищезазначеного аспекту професійної діяльності поліцейських навчальним планом Херсонського факультету Одеського державного університету внутрішніх справ (*далі* – ХФ ОДУВС) передбачено вивчення нормативної дисципліни «Тактико-спеціальна підготовка» (*далі* – ТСП), котра вивчається на 1-4 курсах (спеціальність 081 Право) в обсязі 360 годин (12 кредитів ECTS), в структуру курсу входять як лекційної та практичні заняття (260 години), так і самостійна робота (100 години). Складовими компонентами навчальної програми є також і тематика занять, зміст котрих безпосередньо пов'язаний з оволодінням поліцейськими топографічними знаннями (10 годин). Навчальна програма цього курсу розроблена нами згідно вимог, які ставляться до компетенції працівників НПУ нормами Закону України «Про Національну поліцію» [1], Кримінально-процесуального кодексу України [4], Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [5] та інших галузевих нормативних актів.

Розглянемо необхідність топографічних знань при проведенні поліцейських операцій. Під *поліцейською операцією* нами розуміється сукупність узгоджених і взаємопов'язаних метою, завданнями, місцем та часом проведення дій, пошукових, превентивних заходів та поліцейських заходів примусу, які проводяться органами (підрозділами) поліції самостійно або у взаємодії з військовими частинами (підрозділами) НГУ, та за необхідності, із залученням інших військових формувань та правоохоронних органів, спрямованих на встановлення місця перебування осіб, які втекли з-під варти, конвою, а також озброєних осіб, які погрожують застосуванням зброї та/або інших предметів або її застосовують, та інших осіб, протиправні дії яких загрожують життю і здоров'ю людей та/або поліцейського, військовослужбовця НГУ, затримання або знешкодження таких осіб та осіб, які чинять збройний опір, та для звільнення заручників [3].

У контексті підготовки і проведення поліцейської операції правоохоронці повинні мати достатньо інформації, котра характеризує відкриту місцевість. Зокрема, наказ МВС України «Про затвердження Інструкції про організацію та порядок проведення поліцейських операцій з розшуку і затримання озброєних та інших осіб, які вчинили суспільно небезпечне діяння» від 09.10.2017 року № 841 дск передбачає збір інформації у формі:

1) *плана-схеми місцевості* з урахуванням рельєфу, під'їзних шляхів та нерухомих об'єктів;
2) *можливості проведення рекогноситування* силами спецпідрозділу «КОРД» (визначення часу на рекогноситування, можливість вибору іншого місця проведення операції тощо);

3) *складання типового спеціального оперативного плану* – заздалегідь визначеного комплексу заходів, котрий: а) спрямований на досягнення мети та завдань поліцейських операцій; б) визначає послідовність і тактику вжиття цих заходів; в) *визначену схему розміщення сил та засобів, задіяних у їх проведенні на території або об'єктах обслуговування територіальних (відокремлених) підрозділів поліції; г) систему управління ними; д) можливість реагування на можливі зміни в ході проведення поліцейської операції* [3].

Типовий спеціальний оперативний план складається з текстової та графічної частини (карти, схеми) з визначеними додатками. Зокрема, *графічна частина типового спеціального оперативного плану* відпрацьовується на карті масштабом 1:100 000 (1:50 000, 1:25 000), плані міста, іншого населеного пункту та схемах.

На карту наносяться: 1) кордони адміністративно-територіального поділу; 2) дислокація територіальних (відокремлених) підрозділів поліції, органів військового управління, військових частин (підрозділів) НГУ; 3) дислокація органів військового управління, військових частин ЗСУ, прикордонних загонів, органів (підрозділів) інших військових формувань і правоохоронних органів, судів, установ виконання покарань (слідчих ізоляторів); 4) місцезнаходження територіальних органів державної влади; медичні заклади (установи); 5) об'єкти, які охороняються правоохоронними органами із зброєю; 6) ймовірні шляхи руху озброєних та інших осіб, які розшукуються, устанавлюються, підлягають затриманню; 6) зони розшуку; 7) рубежі блокування та оточення, заслони, місця розташування контрольно-пропускних пунктів (*далі* – КПП) та інших нарядів, у тому числі сусідніх взаємодіючих територіальних (відокремлених) підрозділів поліції, військових частин (підрозділів) НГУ; 8) райони (пункти) збору груп оперативного шиккування, маршрути висунення (основні, запасні) до ймовірних місць (районів) проведення поліцейських операцій [3].

У плані спеціальної поліцейської операції зазначаються: 1) місце і види укриття осіб, які розшукуються, устанавлюються, підлягають затриманню, час їх знаходження в цьому місці або укритті; 2) схеми, плани

будинків, квартир, підсобних приміщень, наявність озброєної охорони правоохоронних органів тощо; 3) схема організації зв'язку, способи підтримування зв'язку з іншими групами шиккування, сигнали, умовні знаки, паролі, позивні, знаки розпізнати для особового складу тощо; 4) способи проникнення на місцевість або об'єкт; 5) місце розташування медичних закладів (установ), маршрут руху до них у разі необхідності доставляння учасників спеціальної поліцейської операції, громадян, затриманих осіб, які отримали поранення [3].

Використання планів, схем дій та розстановки сил і засобів у процесі розробки і проведення поліцейських операцій теж ґрунтується на використанні правоохоронцями топографічних знань, зокрема: 1) плану-схеми маршруту просування *штурмових груп* до місця знаходження об'єкту та розташування об'єкту на місцевості (за необхідності план-схема складається на декількох аркушах); 2) схеми дій штурмових груп на об'єкті (території); 3) схеми розстановки сил та засобів (за необхідності складається на декількох аркушах); 4) позначення місць та непередбачуваних обставин (вказується інформація про замінування об'єкту, встановлений вибуховий пристрій, заблоковані входні двері, наявність заручника (-ів), поранених, можливість виникнення пожежі та інші умови, що можуть ускладнити проведення поліцейської операції (зазначаються необхідні дії при виникненні нестандартних ситуацій).

Оцінка оперативної обстановки при проведенні поліцейської операції здійснюється за наступними основними критеріями, в тому числі й на основі застосування топографічних знань: 1) ймовірні напрями пересування осіб, які розшуковуються, установлюються, підлягають затриманню; 2) установлення можливого місця, об'єкта, території переховування або укриття та достовірність такої інформації; 3) характеристика території або об'єкта проведення поліцейської операції, наявність озброєної охорони правоохоронних органів та/або можливість прибуття такої охорони на спрацювання засобів охоронного призначення, установлених на об'єкті; 4) територіальна протяжність, складність ділянок місцевості, де планується провести поліцейську операцію та її природні особливості; 5) географічне розташування населених пунктів, їх кількість, а також кількість наявних будинків та інших приміщень у цих пунктах, чисельність населення, яке у них проживає; 6) пора року, час доби та стан погодних умов; 7) установлення факторів, які поліпшують виконання поставлених завдань і які заходи необхідно вжити для усунення факторів, що ускладнюють проведення поліцейських операцій [3].

Мета вивчення окремого змістового модуля дисципліни «ТСП» щодо використання працівниками чи підрозділами поліції службових карт полягає у засвоєнні курсантами теоретичних знань, практичних вмінь та навичок орієнтування на місцевості з картою та без неї, знаходження координат місцевих предметів, складання службових планів та схем, які необхідні для виконання службово-оперативної діяльності. Методика вивчення зазначеного модуля навчальної дисципліни передбачає в основному практичне навчання, яке забезпечує формування у курсантів не тільки теоретичних знань, а й практичних навичок і вмінь користування топографічними картами як важливого аспекту професійної діяльності працівника НПУ.

Для активізації пізнавального процесу та інтенсифікації професійної підготовки поліцейських на практичних заняттях з вищезазначеного модуля (топографічних знань) нами використовуються ділові ігри, різні види приладь та топографічних карт, засоби наочності (плакати, слайди), а також інші види технічних засобів навчання. Звертається увага курсантів на проблемні питання змісту навчального матеріалу, наводяться приклади з правоохоронної практики та статистичні дані діяльності органів НПУ.

При вивченні модуля топографії активно використовується механізм міжпредметних зв'язків, оскільки дисципліна ТСП тісно пов'язана з такими навчальними курсами, як кримінальне право та кримінальний процес, криміналістика, безпека життєдіяльності та охорона праці, оперативно-розшукова діяльність, домедична допомога, вогнева підготовка тощо.

Враховуючи моральну застарілість існуючих підручників з топографії та відсутність посібників, котрі враховують специфіку діяльності НПУ, з метою удосконалення методики вивчення курсантами цієї дисципліни нами розроблений навчально-методичний посібник «Організація вивчення топографії в системі професійної підготовки майбутніх слідчих» [6]. У посібнику наведено плани проведення навчальних занять, методичні рекомендації щодо засвоєння тем навчальної дисципліни, запропоновано різнопланові професійно спрямовані завдання для формування практичних умінь і навичок майбутніх слідчих щодо орієнтування на місцевості та використання службових карт, планів, схем при вирішенні фахових ситуацій працівниками органів та підрозділів НПУ. Методичні рекомендації та завдання складені за наявними сучасними навчальними топографічними картами N-24-27 (Демидів), N-34-37-В (Загоряни), N-34-37-В-в (Загоряни) та N-34-37-В-в-4 (Загоряни). Приведені питання входного контролю знань, тематика рефератів, питання кінцевого контролю знань і рекомендована література дає змогу покращити самостійну роботу курсантів та їх індивідуальну підготовку до аудиторних занять із дисципліни. Посібник може бути використаний також при вивченні топографії в інших навчальних закладах системи МВС України, а також в ході занять зі службової (тактичної, функціональної) підготовки з працівниками поліції в практичних підрозділах та освітніх закладах первинної підготовки НПУ.

Вміння та навички, отримані на практичних заняттях зі змістового модуля топографічних знань, дозволять випускникам ЗВО МВС України у правоохоронній діяльності в майбутньому безпомилково орієнтуватись на місцевості у найскладніших умовах, враховувати її властивості, що сприяють або утруднюють виконання поставленого оперативного службового завдання, швидко знаходити ймовірні місця укриття злочинців, здійснювати координацію підрозділів НПУ з іншими силами (НГУ, СБУ, ЗСУ) щодо їх затримання (знешкодження).

Як результат засвоєння змістового модуля топографічних знань програми навчальної дисципліни ТСП курсанти повинні: 1) знати різновиди карт, їх зміст, особливості користування та орієнтування з їх дорогою на місцевості; способи складання схем місцевості, позначення місця злочину тощо; 2) вміти самостійно вивчати і оцінювати тактичні властивості рельєфу, визначати розміщення місцевих предметів та орієнтуватись на місцевості без карти, складати різноманітні плани та схеми службово-оперативних дій з урахуванням вищезазначених факторів; 3) користуватися приладами (компасом, курвіметром, рейшиною, циркулем тощо) та за допомогою інших способів визначати характеристики місцевості, здійснювати вимірювання відстаней, крутизни підйомів та спусків за картою тощо.

Засвоєння топографічних знань потенційно впливає і на виховання професійних якостей поліцейських, оскільки вивчення цього змістового модуля дисципліни сприяє: 1) удосконаленню у курсантів таких важливих особистісних рис, як спостережливість, точність, увага, акуратність, дисциплінованість, сумлінність; 2) формуванню вмінь ґрунтовно аналізувати результати вивчення оперативної обстановки і робити висновки про можливий вплив місцевості на виконання службових завдань; 3) розширенню їх наукового та професійного кругозору; 4) розвитку у молодих правоохоронців почуття товариськості при виконанні групових завдань на місцевості, згуртуванню курсантський колектив при проведенні ділових ігор, тренінгів тощо.

Висновки. На основі проведеного аналізу відомчої нормативно-правової бази МВС України та спеціальної літератури з піднятої нами проблеми можемо зробити наступні узагальнення.

Системно-інтегративний підхід до вивчення модуля топографічних знань як компонента навчальної дисципліни «ТСП» у ЗВО МВС України забезпечує окремий аспект професійної підготовки курсантів до успішної роботи в системі правоохоронної діяльності НПУ, розширює межі їх фахової компетентності, що в цілому сприятиме підвищенню готовності поліцейських до виконання складних службово-оперативних завдань.

Належне володіння правоохоронцями топографічними знаннями є обов'язковою характеристикою професійної компетентності поліцейських різних підрозділів НПУ (слідчих, патрульної поліції, спецпідрозділів тактично-оперативного реагування (ТОР) та ін., що дозволить ефективно виконувати завдань з ОГП та в боротьбі із злочинністю (проведенню поліцейських операцій).

Професійно грамотний підхід до організації освітнього процесу з вивчення змістового модуля топографічних знань навчальної дисципліни ТСП дає змогу науково-педагогічному складу ЗВО МВС України досягати не тільки чисто освітніх цілей (вмінь аналізувати результати вивчення оперативної обстановки, робити висновки про можливий вплив тактичних властивостей місцевості на виконання поставлених завдань), а й виховної мети з формування фахових особистісних якостей молодих поліцейських – спостережливості, точності, уваги, акуратності, дисциплінованості, розширює фаховий кругозір правоохоронців, формує почуття товариськості молодих працівників поліції при виконанні ними групових навчальних завдань, згуртовує курсантський колектив при проведенні ділових ігор тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19/conv/page1-4>
2. Про затвердження Положення про Національну поліцію: постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 877. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-%D0%BF>
3. Про затвердження Інструкції про організацію та порядок проведення поліцейських операцій з розшуку і затримання озброєних та інших осіб, які вчинили суспільно небезпечне діяння : Наказ МВС України від 09.10.2017 року № 841 дск.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI (із змінами станом на 17.03.2020). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651%D0%B0-17>
5. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII (із змінами та доповненнями станом на 02.01.2020). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>
6. Вайда Т.С., Удовиченко І.Є. Організація навчання з топографії в системі підготовки слідчих органів внутрішніх справ : навчально-методичний посібник. Херсон: ХЮІ НУВС, 2003. 108 с.
7. Вайда Т.С. Педагогічні можливості топографії в системі професійної підготовки майбутніх слідчих. *Актуальні проблеми розбудови кримінально-процесуального судочинства* : збірник статей. Херсон: Мрія, 2003. С. 193-198.

REFERENCES:

1. Law of Ukraine on the National Police No. 580-VIII. (2015, July 2). Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19/conv/page1-4> [in Ukrainian].
2. *On Approval of the Regulation on the National Police*. (2015). Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 877 from 28th October 2015. Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-%D0%BF> [in Ukrainian].
3. *On approval of the Instruction on the organization and procedure of conducting police operations to search and detain armed and other persons who have committed a socially dangerous act*. (2017). Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine from 09th October 2017. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1436-18> [in Ukrainian].
4. Criminal Procedure Code of Ukraine. (2012, April 13). Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651%D0%B0-17> [in Ukrainian].

5. Law of Ukraine on Investigation Activities. (1992, February 18). Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2135-12> [in Ukrainian].

6. Vayda, T. S., Udovychenko, I. E. (2003). *Organization of training in topography in the system of training of investigative bodies of internal affairs: a training manual*. Kherson: KHYUI NUVS [in Ukrainian].

7. Vayda, T. S. (2003). *Pedagogical possibilities of topography in the system of professional training of future investigators. Topical Problems of Building Criminal Procedure: A Collection of Articles*. Kherson: Mriya [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 15.10.2019

УДК 351.741:342.7

Танько А.,

кандидат юридичних наук,

докторант відділу організації освітньо-наукової підготовки,

Харківський національний університет внутрішніх справ,

майор поліції

<https://orcid.org/0000-0001-8425-2202>

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ПОВАГУ ДО ЛЮДСЬКОЇ ГІДНОСТІ Й ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАННІСТЬ В АДМІНІСТРАТИВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

У статті розглянуто проблему забезпечення права на повагу до людської гідності й права на свободу й особисту недоторканність в адміністративній діяльності Національної поліції України.

Провідна функція поліції на сучасному етапі розвитку адміністративно-правової системи України розкрита в контексті сприяння забезпеченню рівноправного і справедливого соціального оточення, в якому права і відповідальність індивідумів, соціальних груп, громад є гармонійно збалансованими. Доведено, що право на повагу до людської гідності становить важливий орієнтир діяльності Національної поліції, оскільки рівень його забезпеченості в суспільстві визначає життєвий сенс людини, значення її існування для себе й інших людей. На основі аналізу нормативних документів щодо прав і свобод людини встановлено, що право на повагу до людської гідності в роботі Національної поліції часто поєднується з правом на свободу й особисту недоторканність, оскільки ці права мають спільну природу і споріднені механізми реалізації, що полягають у дотриманні поліцейськими меж особистої безпеки людини як у моральному, так і у фізичному сенсі.

Шляхами забезпечення права на повагу до людської гідності й права на свободу та особисту недоторканність в адміністративній діяльності Національної поліції України визнано: впровадження у діяльність Національної поліції процедур і нормативних актів, які унеможливають здійснення свавільних арештів і затримань громадян; здійснення заходів під час охорони мирних зібрань з метою забезпечення права громадян на свободу слова, вираження поглядів і переконань; запровадження спеціального навчання персоналу задля забезпечення взаємодії з громадянами на високих етичних засадах, у межах коректності та недопущення застосування насильства чи інших негативних дій щодо членів суспільства; суворого регламентування й законодавчого унормування випадків застосування поліцією сили та фізичного примусу тощо.

Ключові слова: право на повагу до людської гідності, права на свободу й особисту недоторканність, адміністративна діяльність, Національна поліція.

Tanko A. PROVIDING THE RIGHT TO RESPECT FOR HUMAN DIGNITY AND PERSONAL SECURITY IN THE ADMINISTRATIVE ACTIVITY OF THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE

The article deals with the problem of ensuring the right to respect for human dignity and the right to freedom and personal security in the administrative activity of the National Police of Ukraine.

At the present stage of the development of the administrative and legal system of Ukraine, the leading function of the police is revealed in the context of promoting a favorable and fair social environment, in which the rights and responsibilities of individuals, social groups, and communities are harmoniously balanced. It is proved that the right to respect for human dignity affects the most profound spheres of the human personality since the level of its presence in society determines the life sense of the person, the importance of its existence for himself and others. The dignity of each person is defined as the main guideline of the National Police, as the totality of capacious moral-spiritual, world-view, personal and professional qualities and characteristics of a person, which create the grounds for self-respect and awareness of its social value.

Based on the analysis of normative documents on human rights and freedoms, it is determined that the right to respect for human dignity in the work of the National Police is often combined with the right to freedom and personal security since these rights have a common nature and common mechanisms of realization, that consist in the keeping the personal safety limits by police, both in moral and physical sphere,

The author argues that police activity is the most visible manifestation of the public authority responsible for public safety based on a profound respect for human rights. Accordingly, the police must protect human rights, especially those that are necessary for free expression of public activity in a democratic society.

Ways of ensuring the right to respect for human dignity and the right to freedom and personal security in the administrative activity of the National Police of Ukraine are the follows: implementation of procedures and regulations in the National Police activities that prevent the arbitrary arrests and detentions of citizens, protect the detainees and torturers handling; taking steps during